

REPULLINEN VINKKEJÄ

—
OPAS MONIALAISIIN
OPPIMISKOKONAISUUKSIIN

LIISA LIINAMAA
AKI LUOSTARINEN
IIDA-MARIA PELTOMAA

Sisällysluettelo

5

Alkusanat

7

Termit haltuun

8

Yhteistyö

10

Tutkiva ja toiminnallinen ote

11

Osallistettu vai osallinen?

15

Kesto ja rytmitys

23

Teeman valinta

24

Tavoitteet

27

Arviointi

30

Kysymyksiä suunnittelun tueksi

32

Case-esimerkkejä

TEKIJÄT: LIISA LIINAMAA, AKI LUOSTARINEN JA IIDA-MARIA PELTOMAA

ESPOON KAUPUNKI OTAVAN OPISTO

OPAS ON TOTEUTETTU OSANA OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN JA OPETUSHALLITUKSEN RAHOITAMIA HANKKEITA

GRAAFINEN SUUNNITTELU JA KUVITUS: MARKO MYLLYVAHO

Joulukuu 2016

”Monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelu ja toteuttaminen edellyttävät yhteistyötä eri lähestymistapoja edustavien oppiaineiden kesken sekä koulun muun toiminnan hyödyntämistä. Kaikki oppiaineet ovat vuorollaan mukana oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa kulloisenkin kokonaisuuden edellyttämällä tavalla.

Oppimiskokonaisuuksien sisällöiksi etsitään toimintakulttuurin periaatteiden mukaisia, oppilaita kiinnostavia sekä oppiaineiden ja opettajien väliseen yhteistyöhön soveltuvia teemoja.

Oppimiskokonaisuuksien tarkoituksena on käsitellä toiminnallisesti oppilaiden kokemusmaailmaan kuuluvia ja sitä avartavia asioita.”

(POPS2014, 31-32)

ALKUSANAT

Perusopetuksen oppilaiden opintoihin tulee opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti sisältyä lukuvuosittain vähintään yksi monialainen oppimiskokonaisuus. Kokonaisuuksilla pyritään kehittämään mm. asioiden välisten yhteyksien ymmärtämistä, omatoimisuutta ja yhdessä tekemisen taitoja. Mukana ovat vuorotellen kaikki oppiaineet kulloiseenkin kokonaisuuteen parhaiten soveltuvalla tavalla. Työtavoissa painottuvat tutkiva ote, toiminnallisuus ja kokemuksellisuus.

Kokonaisuudet ilmentävät uuden opetussuunnitelman mukaisten toimintakulttuurin kehittämisen periaatteiden mukaista käytännön toimintaa. Esille nousevat myös monet muut opetussuunnitelman keskeiset teemat, kuten oppilaiden osallisuus, laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja arvioinnin monipuolistaminen. Monialaiset oppimiskokonaisuudet ovatkin mainio keino harjoitella näitä yhdessä!

TERMIT HALTUUN

Monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin liittyy monia käsitteitä, jotka on hyvä ymmärtää.

Opetuksen eheyttäminen

Eheyttämistä voi toteuttaa mm.

- rinnastamalla eli opiskelemalla samaa teemaa kahdessa tai useammassa oppiaineessa samanaikaisesti
- jaksottamalla eli järjestämällä samaan teemaan liittyvät asiat peräkkäin opiskeltaviksi
- toteuttamalla toiminnallisia aktiviteetteja kuten teemapäiviä, erilaisia tapahtumia, kampanjoita, opintokäyntejä ja leirikouluja
- muodostamalla oppiaineista integroituja kokonaisuuksia
- kokonaisopetuksena, jossa kaikki opetus toteutetaan eheyttynä kuten esiopetuksessa. (POPS 2014, 31)

Pidempikestoiset monialaiset oppimiskokonaisuudet ovat myös yksi eheyttämisen tapa. Niiden toteuttamiseen osallistuu useampia oppiaineita ja niihin voi sisältyä edellä mainittuja eheyttämistapoja. Monialaista oppimiskokonaisuutta toteutettaessa on kuitenkin huomioitava, että sille asetetut reunaehdot (mm. oppilaiden osallisuus ja kesto) toteutuvat.

Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alainen osaamisen tavoitteet pitävät sisällään niin tietoja, taitoja, arvoja, asenteita kuin taitokin. Osaamisen kehittymisen tukemisen tavoitteena on auttaa oppilasta kasvamaan ihmisenä sekä demokraattisen yhteiskunnan jäsenenä sekä rohkaista oppilasta tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittymismahdollisuutensa. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee muuttuvasta maailmasta: *ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät taidon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista (POPS2014, 20)*. Laaja-alaisen osaamisen kehittämistä tuetaan kaikessa koulutyössä, mutta erityisesti monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa.

Ilmiöpohjainen oppiminen

Oppimisen lähtökohtana ovat todellisen maailman ilmiöt, joita tarkastellaan kokonaisvaltaisesti ja mahdollisimman aidoissa konteksteissa. Tietoja ja taitojaan opitaan oppiainerajat ylittäen. Ilmiöpohjaisen oppimisen jaksot voivat rakentua mm. ongelmaperusteisen oppimisen portaiden mukaan. Opetussuunnitelman perusteissa ei käytetä termiä ilmiöpohjainen oppiminen. Osassa paikallisia opetussuunnitelmia puhutaan kuitenkin monialaisten oppimiskokonaisuuksien kanssa rinnakkain myös ilmiöpohjaisesta oppimisesta, ilmiökokonaisuuksista tms. Ilmiöpohjaisen oppimisen jakso voi tietyt reunaehdot täyttäen sopia perusteiden mukaiseksi monialaiseksi oppimiskokonaisuudeksi.

YHTEISTYÖ

Oppiainerajat ylittävän kokonaisuuden suunnitteleminen, toteuttaminen ja arvioiminen vaativat opettajien välistä yhteistyötä. Keskeistä on uskallus luottaa niin itseensä kuin kollegoihinsa. Tavoitteena on luoda turvallinen ilmapiiri, jossa kykenemme sekä toimimaan keskeneräisyydessä että iloitsemaan yhdessä onnistumisista.

Monialaiset oppimiskokonaisuudet eivät ole jotain, mikä rakentuu niin kutsutun normaalin koulutyön päälle. Kokonaisuuksien tavoitteena on osaltaan tukea yhtenä eheyttämisen tapana niitä oppiainekohtaisia ja laaja-alaisen osaamisen tavoitteita, joita muutoinkin käsiteltäisiin oppiaineiden tunneilla. Sen minkä oppilas oppii kokonaisuuden aikana, sitä ei tarvitse uudelleen opettaa osana ns. normaalia opetusta. Tämän näkökulman sisäistämällä vältetään kokemukselta siitä, että joidenkin oppiaineiden tunneista hukkaantuu aikaa monialaiseen oppimiskokonaisuuteen.

Yhteistyö koulun sisällä ja muiden koulujen kanssa antaa mahdollisuuden yhtäältä kehittää omaa osaamista muiden avulla, toisaalta tarjota omaa erityisosaamista muiden hyödynnettäväksi ja opittavaksi. Toimimalla yhdessä opettajat välittävät yhteistyön tekemisen mallia myös oppilaille.

Rajojen ylitykset ovat sallittuja:

- rinnakkaisluokat voivat toteuttaa yhteistyössä monialaisen oppimiskokonaisuuden
- eri-ikäiset oppilaat voivat työskennellä yhdessä
- oppimaan ja tutkimaan voidaan lähteä koulun ulkopuolelle
- koulun ulkopuoliset asiantuntijat voivat tulla kouluun
- yhteistyötä voidaan tehdä paikallisten kunnallisten toimijoiden ja yritys- ja järjestötoimijoiden tai vaikkapa kansainvälisen ystävyysluokan kanssa.

Resurssien mukaan suunnittelua kannattaa tehdä yhdessä myös koulun ulkopuolisten tahojen kanssa!

Tärkeintä on, että tekeminen ja yhteistyö tukevat kullekin monialaiselle oppimiskokonaisuudelle asetettuja tavoitteita ja oppilaan oppimista. Opettajien on hyvä pohtia myös kysymystä siitä, voiko oppilaiden polku haarautua oppimiskokonaisuuden sisällä tai tarvitseeko kaikkien samaan kokonaisuuteen osallistuvien käydä läpi samat oppisisällöt ja käyttää samoja työtapoja ja välineitä. Eriaikaisuus, erilaiset syventymiset ja itse valitut oppimisen tavat ja välineet henkilökohtaistavat ja eriyttävät oppimista ja luovat oppilaalle kokemuksen oppimisen omistajuudesta. Voiko tämä olla yksi tapa, jolla tuemme oppilaan uteliaisuutta tai motivoimme ja sitoutamme työskentelyyn?

”Monialaiset oppimiskokonaisuudet ovat laboratorio, jossa pääsee kehittämään koulun koko toimintakulttuuria. Prosessissa on mahdollista oppia uutta yhteistyöstä ja eri tavoin tekemisestä. Emme enää kouluna ja yhteisönä olleet ensimmäisen kokeilun jälkeen sama.”

REHTORI ILPO KEMPPAINEN, SUININLAHDEN KOULU

TUTKIVA JA TOIMINNALLINEN OTE

Monialaisilla oppimiskokonaisuuksilla tuetaan oppilaiden luontaista uteliaisuutta tarjoamalla monipuolisia tapoja toimia, oppia ja kehittää osaamisia. Oppimiskokonaisuudessa voi olla rytmittynä yksin ja yhdessä tekemistä, toimintaa luokassa ja koulun tiloissa sekä koulun ulkopuolella, käsillä tekemistä ja tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämistä. Tärkeää on pitää mielessä tekemällä ja tutkimalla oppiminen, joissa oppilasta kannustetaan löytämään omat näkökulmansa ja mielenkiinnon kohteensa sekä itselleen parhaat tavat olla aktiivinen.

Kun opettaja ryhtyy ensimmäisiä kertoja rakentamaan monialaista oppimiskokonaisuutta, saattaa erilaisista menetelmistä olla apua prosessin hahmottamisessa. Tukea voi saada soveltamalla esimerkiksi tutkivan oppimisen, design orientoituneen pedagogiikan (DOP), case forestin tai ongelmalähtöisen oppimisen (PBL) tarjoamia askelia.

OSALLISTETTU VAI OSALLINEN?

Monialaisten oppimiskokonaisuuksien ytimessä on oppilaiden osallisuus. Aito osallisuus on jotain enemmän kuin osallistaminen. Samalla tuemme siis oppimiskäsityksemme mukaisesti oppilaiden kasvua aktiivisiksi toimijoiksi, jotka oma-aloitteisesti etsivät ja löytävät vaikuttamisen mahdollisuuksia. Tavoitetilanteessa oppilaat ovat mukana valitsemassa opiskeltavaa teemaa, rajaamassa aihetta, asettamassa työskentelylleen tavoitteita, suunnittelemassa omaa työskentelyään, osallistumassa aktiivisesti itse työskentelyyn ja tekemässä arviointia.

Ensimmäinen kerta uudenaikaisessa oppimiskokonaisuudessa voi olla myös oppilaalle alkuun haastava ja hämmentävä kokemus, jos toiminta poikkeaa merkittävästi siitä, mihin oppilas on koulussa tottunut. Oppimisen ilo avautuu toisinaan vasta ponnistelun ja vaivannäön kautta. Tuetaan siis oppilaita itseohjautuvuuden vaatimien taitojen ja sinnikkyiden harjoittelussa!

Mokista oppii

	ENNEN	ALUSSA	KESKELLÄ	LOPUSSA	JÄLKEEN
12 OPPILAS					
OPETTAJA					

arvioinnin ja osallisuuden lohkot

Yhteisessä suunnittelussa hyödynnettäväksi!

1. OPPILAAN KIERROS

Pohtikaa, ideoikaa ja kirjatkaa yhdessä, mitä kaikkea on huomioitava oppilaan näkökulmasta monialaisen oppimiskonaisuuden eri vaiheissa. Puolet osallistujista pohtivat kokonaisuutta osallisuuden, puolet arvioinnin osalta.

2. OPETTAJAN KIERROS

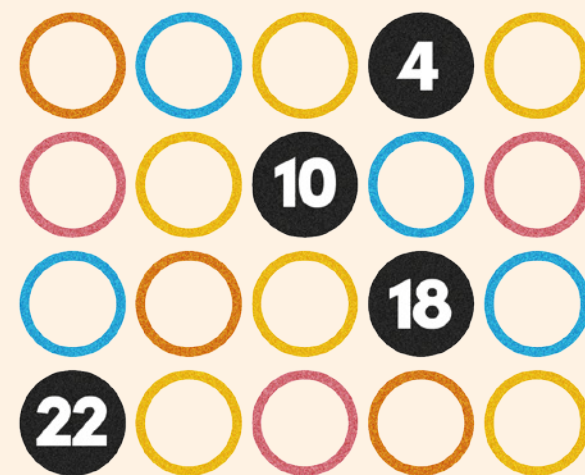
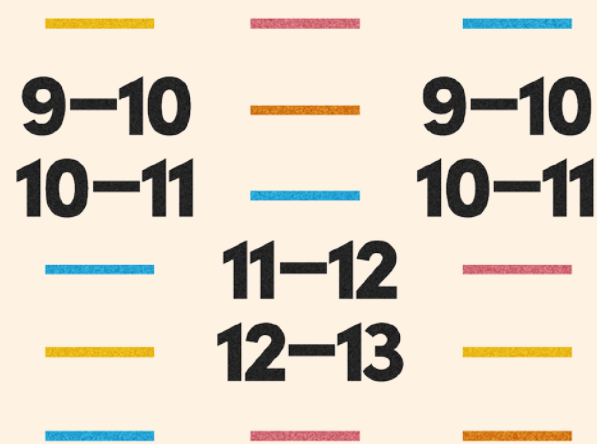
Siirtykää ryhmänä uuden uuden näkökulman luo (arviointia pohtineet osallisuutta pohtimaan - ja päinvastoin). Tutustu-kaa oppilaan näkökulman osalta kirjattuun ja täydentäkää. Täyttäkää sitten lohkot opettajan näkökulmasta. Mitä edellytetään meiltä, jotta kokonaisuus toimisi oppilaan oppimisen näkökulmasta parhaalla mahdollisella tavalla?

3. KÄYTÄNNÖN KIERROS

Siirtykää ryhmänä takaisin alkuperäisen näkökulmanne luo ja täydentäkää tarvittaessa. Lisätäkää post it -lapuilla konkreettisia toimintatapoja ja käytänteitä kokonaisuuden eri kohtiin.

HO
 SYYS
 LOKA
 MARRAS
 JOULU

KESTO JA RYTMITYS

Monialaiset oppimiskokonaisuudet tulee suunnitella riittävän pitkäkestoisiksi siten, että oppilailla on aikaa syventyä keskeisiin sisältöihin ja työskennellä tavoitteellisesti, monipuolisesti ja pitkäjänteisesti. Kokonaisuuden laajuudeksi on suositeltavaa varata vähintään oppilaan vuosiviikkotuntimäärän verran oppitunteja. Oppimiskokonaisuuksia on mahdollista järjestää monin eri tavoin ja erilaisia järjestämisen tapoja kannattaakin kokeilla ja vaihdella. Seuraavilla sivuilla on esitettyä neljä tyypillistä tapaa kokonaisuuksien rytmittämiseen.

1

Viikkomalli

Toteutus voi tapahtua viikon mittaisen jakson aikana, jolloin kaikki viikon oppitunnit käytetään monialaisen oppimiskokonaisuuden työstämiseen. Päiviin kannattaa sijoittaa aikaa sekä oppilaiden ohjaamiseen että opettajien omiin tilannekatsaus- tai palautetuokioihin. Kullakin oppilasryhmällä on oma vastuopettaja, joka ohjaa kokonaisuuden edistymistä työskentelyn näkökulmasta. Alla esimerkki mok-viikon ensimmäisen päivältä osalta (sovellettuna Järvenperän koulun oppilaiden ilmiöpassista).

KLO
8.30–9.30
9.30–11.15

SISÄLTÖ

Aloitustuokio ohjaajan kanssa

Työsuunnitelman laatiminen mm.

- miten lähden tutkimaan aihetta
- millaiset tavoitteet asetan työskentelylleni ja oppimiselleni
- aikataulu
- työnjako
- millaisen tuotoksen teen (PP, kirjallinen tutkielma, esitys, käsityö ym.)
- miten työ esitetään

11.15–12.00
12.00–14.00
14.00–14.30

Ruokailu

Työskentelyä

Palaveri ohjaajan kanssa ja työsuunnitelman päivittäminen:

- miten työ käynnistyi
- miten työ etenee seuraavana päivänä

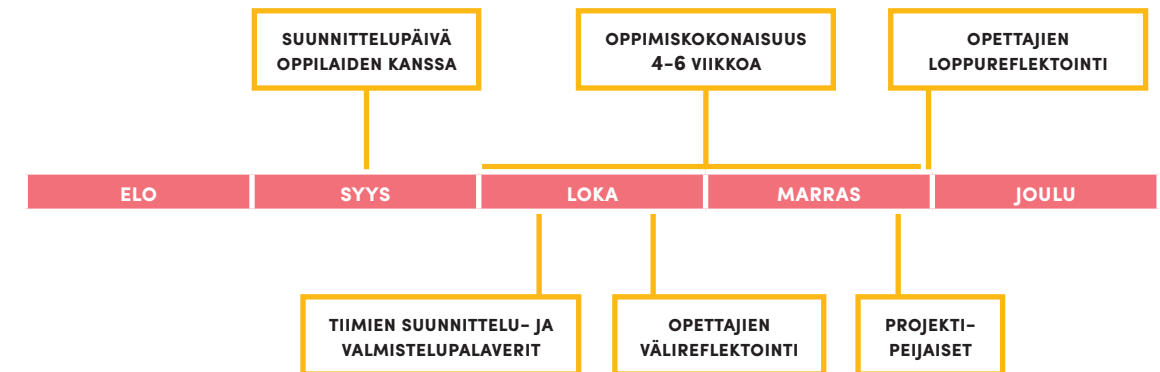
KÄYTÄNNÖN HUOMIOITA

Viikkomallin hyvä puoli on se, että se yhdistää koko koulua ja luo yhdessä tekemisen meininkiä. Työskentelyn aikana on myös helppo tehdä vierailuja ja opiskella eri ikäisten oppilaiden kanssa. Toisinaan viikkomalli koetaan irralliseksi muusta koulutyöstä, raskaaksi toteuttaa ja haastavaksi arvioida osana oppiaineita. Kun kaikki oppilaat työskentelevät yhdessä kannattaa myös huomioida tieto- ja viestintäteknologisten laitteiden riittävyys. Jos monialaiset halutaan toteuttaa lyhyinä, intensiivisinä jaksoina, saattaa olla hyvä idea toteuttaa lukuvuoden aikana useampi kokonaisuus. Näin työskentelystä tulee osa koulun arkea ja se kehittää osaltaan toimintakulttuuria uuden opetussuunnitelman tavoitteiden suuntaan.

2

Pidempi jakso

Monialainen oppimiskokonaisuus voidaan toteuttaa myös pidemmän jakson aikana. Esimerkiksi Saunalahden koulussa oppimiskokonaisuudelle on suunniteltu syyslukukaudella 4–6 viikon mittaisen jakso. Kevätlukukaudella järjestetään samalla tavalla rakennettu kokonaisuus. Kokonaisuuden rakentamiseen ei käytetä kaikkia jakson oppitunteja ja pienemmät opettajatiimit tekevät tarkemmat suunnitelmat. Alla oleva kuva on sovellettu Saunalahden koulun mallista.

KÄYTÄNNÖN HUOMIOITA

Pidemässä jaksossa hyvää on esimerkiksi se, että työskentely on tiivistä, mutta välillä sekä oppilaat että opettajat pääsevät vetämään henkeä muiden aiheiden pariin. Pidemmän jakson aikana on myös aikaa kehittää ja muokata suunnitelmia ja työskentelyä, jos jokin osa työskentelystä ei toimi. Yläkouluilla jakso voidaan rakentaa esimerkiksi niin, että mukana olevat oppiaineet sijoitetaan samaan jaksoon ja osa tai kaikki oppiaineiden oppitunneista käytetään monialaisen oppimiskokonaisuuden rakentamiseen. Tällöin kokonaisuus linkittyy vahvasti oppiaineisiin ja arviointi helpottuu. Mitä pidemmälle aikavälille oppimiskokonaisuus on jaettu, sitä tärkeämpää on huolehtia siitä, että prosessi hahmottuu myös oppilaalle yhtenäisenä kokonaisuutena. Tässä voi auttaa esimerkiksi koko jakson ajan eri oppitunneilla työstetty yhtenäinen portfolio tai muu tuotos.

3

Palkit peliin

Monialaisille voidaan myös palkittaa lukujärjestyksiin viikoittaista aikaa. Palkitus on oivallinen tapa saada monialaiset oppimiskokonaisuudet osaksi koulun arkea. Jos palkitettuja tunteja on lukujärjestyksissä vain vähän, kannattaa tietyissä vaiheissa kokonaisuutta työskentelyyn voidaan käyttää enemmän aikaa kuin minimipalkitus määrittelee. Alla esimerkki Karamzinin koulun palkituksesta:

KLO	MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVIikko	TORSTAI	PERJANTAI
8-9					
9-10	4. LK PALKKI	2. LK PALKKI	1. JA 5. LK PALKKI		3. LK PALKKI
10-11	4. LK PALKKI	2. LK PALKKI	1. JA 5. LK PALKKI	6. LK PALKKI	3. LK PALKKI
11-12				6. LK PALKKI	
12-13					
13-14					

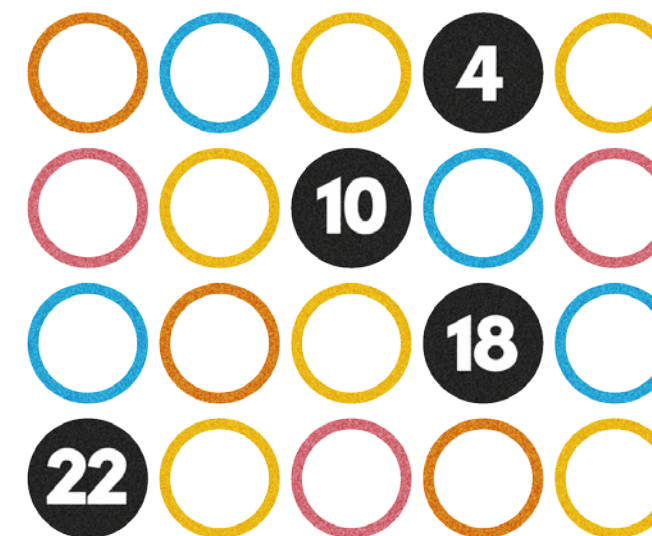
KÄYTÄNNÖN HUOMIOITA

Työskentely mahdollistaa sen, että oppilaat pääsevät jatkuvasti harjoittelemaan monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa vaadittavia taitoja. Lukuvuoden aikana voidaan rakentaa yksi tai useampi oppimiskokonaisuus. Palkitus saattaa helpottaa koulun yhteisten laitteiden ja tilojen varaamista ja kohdentamista tietyille ryhmille. Jos monialaiset rakennetaan palkituksia hyödyntäen, kannattaa vuosittain vaihdella sitä, ketkä työskentelevät yhdessä. Näin varmistetaan se, että oppilaat pääsevät työskentelemään erilaisissa ryhmissä ja eri ikäisten oppilaiden kanssa. Monialaisen oppimiskokonaisuuden eri vaiheissa työskentelyn intensiteetti vaihtelee. Kun työskentely hajotetaan koko lukuvuodelle, kannattaa työskentelyn intensiivisimmässä vaiheissa hyödyntää myös muita oppitunteja. Näin hyvin vauhtiin päässyt työskentely ei katkea kokonaiseksi viikoksi vaan tekemisen meininki saadaan hyödynnettyä parhaalla mahdollisella tavalla.

4

Kirjataan kalenteriin

Joissain kouluissa on päädytty merkitsemään kalenteriin tietyt päivät, jolloin kaikki koulun oppilaat työskentelevät monialaisten oppimiskokonaisuuksien parissa. Tämä toimii erityisesti sellaisissa kouluissa, joissa suurin osa aineenopettajista opettaa ainoastaan kyseisessä koulussa.

KÄYTÄNNÖN HUOMIOITA

Esimerkiksi yläkouluissa tietyt monialaisille oppimiskokonaisuuksille varatut päivät voivat helpottaa lukujärjestyksen rakentamisen haasteita. Tällöin kannattaa huomioida se, että työskentelylle varatut päivät ovat riittävän lähellä toisiaan. Näin oppilaat muistavat missä vaiheessa työskentelyä ovat eikä aina tarvitse aloittaa ns. puhtaalta pöydältä.

Yläkoulun rehtorin havaintoja ja ajatuksia

ILPO KEMPPAINEN, SIILINJÄRVI

Lähtökohdat

Ainejakoinen yläkoulu organisaationa ei tue ilmiöopiskelumetodia ja epätasapuolinen virkaehtosopimus (OVTES) saattaa aiheuttaa ristiriitoja. Työjärjestystekniikka ja koulupäivän rakenne on saatava joustavammaksi. Koulun pedagogista kehittämis- ja päätöksentekojärjestelmää on kehitettävä herkkäliikkeisemmäksi ja joustavammaksi. Pedagoginen kehittäminen on oltava koko työyhteisön tehtävä. Rehtorin roolina on olla kehittämisen mahdollistaja ja tukija.

Yksityisyrittäjyys joutaa romukoppaan

Monialaiset oppimiskokonaisuudet edellyttävät yksin tekemisen ja pärjäämisen kulttuurista luopumista. Opettajistonkin on totuttava suunnittelemaan ja työskentelemään arjessa yhdessä. Kaikkien opettajien on hyvä olla mukana suunnittelussa heti alusta alkaen, jotta kaikkien sitoutuminen varmistetaan. Erillistä suunnittelu-ryhmää käytettäessä sitoutuminen jää ulkokoh- taiseksi.

Suunnittelun määrä yllättää, joten riittävä pedagogisen yhteissuunnitteluajan järjestäminen on varmistettava. Suunnittelu menee (ajan puutteen vuoksi) helposti opettajajohtoiseksi ja siten liian valmiiksi paketiiksi oppilaille, jolloin

oppilas ei ole enää ihmettelijä ja tutkija vaan opettajan laatiman suunnitelman toteuttaja. Oppilaiden motivaatio paranee huomasti, kun heidän ideoitaan jakson sisällöistä otetaan huomioon eikä kaikki tule ylhäältä annettuna.

Suuren koulun yhteisen ”kunnianhimoisen” teeman toteuttaminen on haastavaa, koska osa opettajista joutuu tehtäviin, joissa he eivät koe itseään tarpeelliseksi tai joissa heidän ammatillinen osaamisensa ei pääse esille. Teemaa valittaessa oppiaineiden välinen ”liima” löytyy OPS:n yhteisistä sisällöistä. Tavoitteiden asettelussa on pidettävä jalat maassa, edetään pienin askelin. Paikallistuntemus sekä lähialueen yhteistyökumppaneiden ja sidosryhmien tuntemus auttaa oppimisympäristön laajentamisessa.

Muita havaintoja

Ilmiöpohjainen opiskelu on myös monille oppilaille uutta, joten liian paljon uutta liian nopeasti saattaa aiheuttaa väsymystä, turhautumista ja levottomuutta. Keskimäärin yläkouluikäisen oman (tavoitteellisen) työn suunnittelutaidot ovat vielä vaatimattomat. Silti/siksi oppilaita kannattaa harjoittaa laatimaan työryhmäkoh- tainen, aikataulutettu työsuunnitelma, joka pitää kurssin oikeana ja tutkimusjakso lähtee ”oikeille kierteille”. Puutteellinen työsuunnitelma hiertää koko työskentelyjakson ajan. Tämä on kriittinen vaihe onnistumisessa.

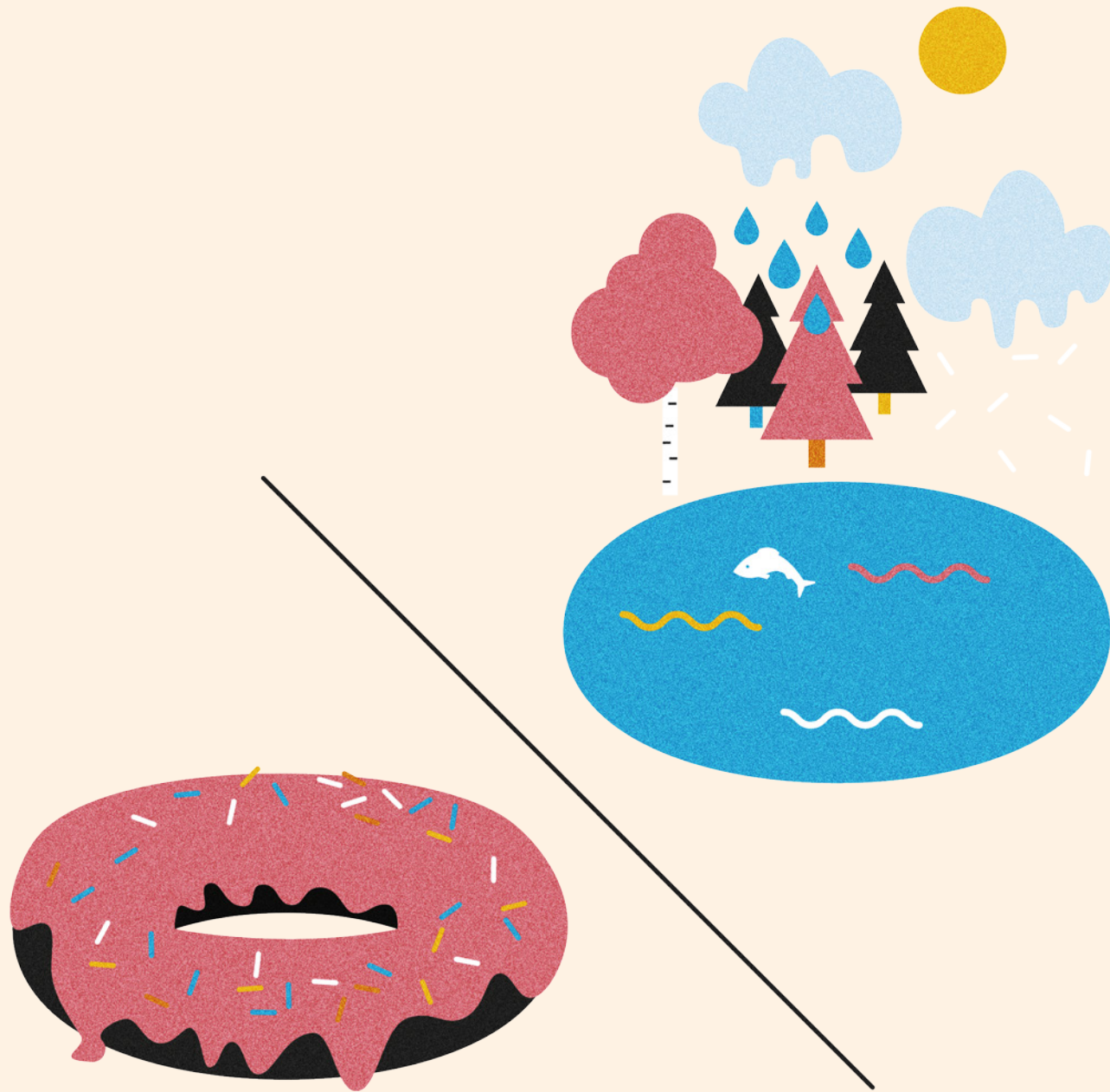
Oppimistavoitteet ja arvioinnin periaatteet on kirjoitettava selkeästi auki ja kerrottava oppilaille. Näin oppilas oppii arvioimaan työtään ja kehittymään siinä. Ilmiöpohjaisessa opiskelussa opitaan projektityöskentelyä. Siksi arvioinnin painopisteenä olisi oltava työskentelytaitojen (kompetenssitaitojen) kehittyminen.

Työskentelyn imu vie mennessään ja tauot ja lounaskin saattaa unohtua. Siksi ilmiöjaksolle on laadittava työjärjestys työlle ja tauoille. Ja pitää siitä kiinni. Vapaampi työskentely ei sovi kaikille, vaan osa voi innostua vain kuljeskelemaan ja häiritsemään muita. Erityisoppilaat voivat ahdistua liian vapaista tilanteista. On oltava suunnitelma näihin tilanteisiin. Vapaammas- sa pajatyöskentelyssä oppilaiden valvonta vaikeutuu ja suunnittelussa on huomioitava myös työturvallisuusasiat.

Oppilastyöryhmän toimivuus ja tuloksellisuus riippuu hyvin paljon ryhmän sisäisestä dynamiikasta; so. henkilö- ja kaverisuhteista, joten ryhmän / työpajan kokoonpanoon ja luottamuksen kehittämiseen on kiinnitettävä tarkoin huomiota.

”Niin opettajien kuin oppilaiden erityis- osaaminen otetaan rohkeasti hyötykäyttöön.”

TEEMAN VALINTA

Teemat ilmentävät toimintakulttuurin kehittämisen periaatteita. Teemat voidaan valita monella eri tavalla. Joskus teema nousee yksittäisen oppilaan kysymyksestä tai ongelmasta, mutta usein teeman valintaa suunnitellaan yhdessä. Teeman valinta ja rajaaminen kuuluvat olennaisena osana oppilaiden kanssa yhdessä tehtävään suunnittelutyöhön eli sille kannattaa varata aikaa. Juuri tämän vaiheen aikana on tavoitteena sytyttää into oppimiseen ja uuden tutkimiseen.

Monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa on tavoitteena, että kokonaisuuden teemat ovat ajankohtaisia ja oppilaita kiinnostavia. Joissain kouluissa oppilailta on kerätty heitä kiinnostavia aiheita ja ajatuksia, joista on sitten pienemmissä ryhmissä lähdetty opettajan ohjauksella jalostamaan teemaa ja tutkimuskysymyksiä. Joskus voidaan valita opetussuunnitelmasta muutama ydintavoite, joiden ympärille lähdetään yhdessä rakentamaan kokonaisuutta.

Esimerkiksi Arabian peruskoulun kolmasluokkalaiset saivat valita syyslukukauden ilmiön aiheen itse. Aiheen valintaa pohjustettiin omista luokista tutkimalla ympäristöopin opetussuunnitelman sisältöjä, ja oppilaat saivat pienissä ryhmissä miettiä, mitä mielenkiintoisia ilmiöitä tekstistä löytyi. Sen jälkeen ryhmät saivat ehdottaa yhteisen ilmiön aiheita. Oman luokan ehdotuksista keskusteltiin ja mietittiin, onko siellä jotain, mikä ei ole sopiva ilmiöksi (esim. donitsit liittyvät kyllä vaikkapa terveyteen, mutta donitsi oli oppilaiden mielestä liian ”pieni” aihe ilmiöön). Yhteisen keskustelun perusteella oppilaat miettivät, mitä ehdottaisivat ilmiöksi kaikkien kolmasluokkalaisten yhteisessä

tilaisuudessa. Yhteinen tilaisuus järjestettiin liikuntasalissa, jossa ilmiöksi valittiin luonto. Saunalahden koulussa taas kokonaisuutta lähdettiin rakentamaan niin, että opettajat tutkivat ensin opetussuunnitelmia ja kokosivat työskentely- ja teema-aihoita, joita sitten rajattiin ja tarkennettiin yhdessä oppilaiden kanssa. Tutkittavia teemoja ja kysymyksiä voidaan nostaa myös esim. elokuvasta, sarjakuvista, lehdistä, vierailukohteista tai sosiaalisesta mediasta. Esimerkiksi espoolaisessa Lintulaakson koulussa toteutettiin Akusta Asiaa -oppimiskokonaisuus, johon virittäydettiin lukemalla Aku Ankkoja ja etsimällä niistä kiinnostavia tutkimuskohteita.

Koulu- tai vuosiluokkakohtaista teemoitusta laadittaessa on otollista pitää mielessä oppilaan näkökulma. Olisi hyvä välttää tilanne, jossa sama oppilas osallistuu perusopetuksen aikana sattumalta vaikkapa kolmeen Itämeri-teemaiseen tai neljään itsenäisyys-teemaiseen oppimiskokonaisuuteen. Vaikka kouluvaihdosten tai muuten polveilevien koulupolkujen vuoksi päällekkäisyyttä tai toistoa ei täysin voida välttää, voidaan laatia monialaisten kokonaisuuksien vuosittaista rytmitystä - kuitenkin niin, ettei ennakosuunnittelu rajoita oppilaiden osallisuutta tai ajankoh-taisiin teemoihin tarttumista.

Muistakaa huomioida myös jo olemassa olevat käytänteet ja perinteet, jotka voisivat olla laajennettavissa oppimiskokonaisuuksiksi. Kannattaa rohkeasti yhdistellä uusiin oppimiskokonaisuuksiin jo olemassa olevia ja toimiviksi havaittuja käytänteitä.

TAVOITTEET

Monialaisessa oppimiskokonaisuudessa työskentelylle asetetaan tavoitteita ja oppilaiden tulisi olla aktiivisesti mukana valitsemassa ja pohtimassa niitä. Opettaja ei siis yksin päättä, mitä oppimiskokonaisuudessa on tarkoitus oppia.

Uudessa opetussuunnitelmassa punaisena lankana kulkevat laaja-alaisen osaamisen taidot, joita tulee harjoittaa ja arvioida osana kaikkien oppiaineiden opetusta. Monialaiset oppimiskokonaisuudet tarjoavat hedelmällisen maaperän juuri näiden taitojen harjoitteluun. Joissain oppimiskokonaisuuksissa laaja-alaisen osaamisen tavoitteet painottuvat ehkä oppiaineiden sisältöjä ja tavoitteita enemmän. Tästä ei kannata kantaa liikaa huolta, sillä osaamisen kehittyminen on yhtä tärkeää kuin oppiainekoh- taisten tavoitteiden saavuttaminen.

Saunalahden koulun 7. luokkien oppilaat toteut- tavat syksyllä 2016 neljä viikkoa kestävä *Täältä tullaan hyvä elämä!* -oppimiskokonaisuuden. Aihetta rajattiin yhdessä oppilaiden kanssa ja tutkittaviksi teemoiksi muodostuivat perheen perustaminen, onnellisuus, työ ja verotus sekä säännöt elämässä. Rajaamisen jälkeen oppilaat asettivat yhdessä opettajien kanssa tavoitteita tulevalle työskentelylle. Tavoitteiksi muotoutuivat seuraavat:

SISÄLTÖTAVOITE

- Tavoitteena oppia uutta valitsemasta aiheesta
- Tavoitteena luoda selkeä kokonaisuus, jossa aihetta on pohdittu eri näkökulmista
- Vähintään 4 eri lähdettä ja lähdeviitteiden merkintä
- Lähdekritiikin harjoittelu
- Ulkoasu (muoto, oikeinkirjoitus, kappalejaot)

TAITEELLINEN TUOTOS

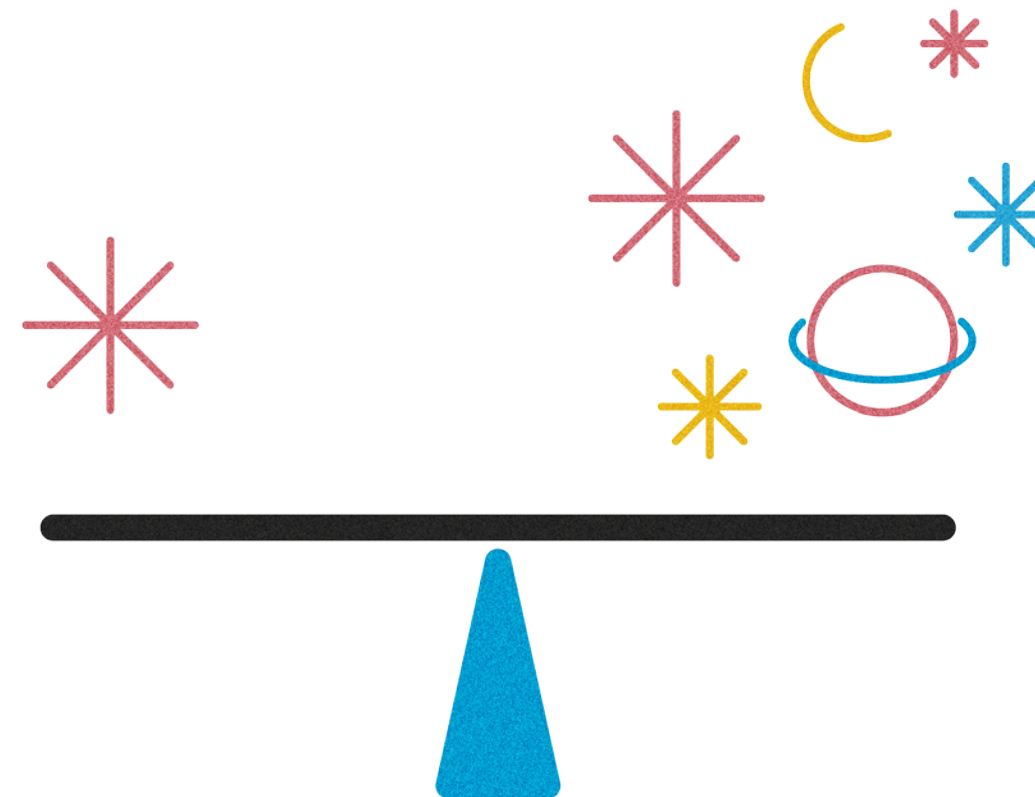
- Aiheen esittely taito- ja taideaineiden keinoin
- Vapaat kädet!

TAITOTAVOITE

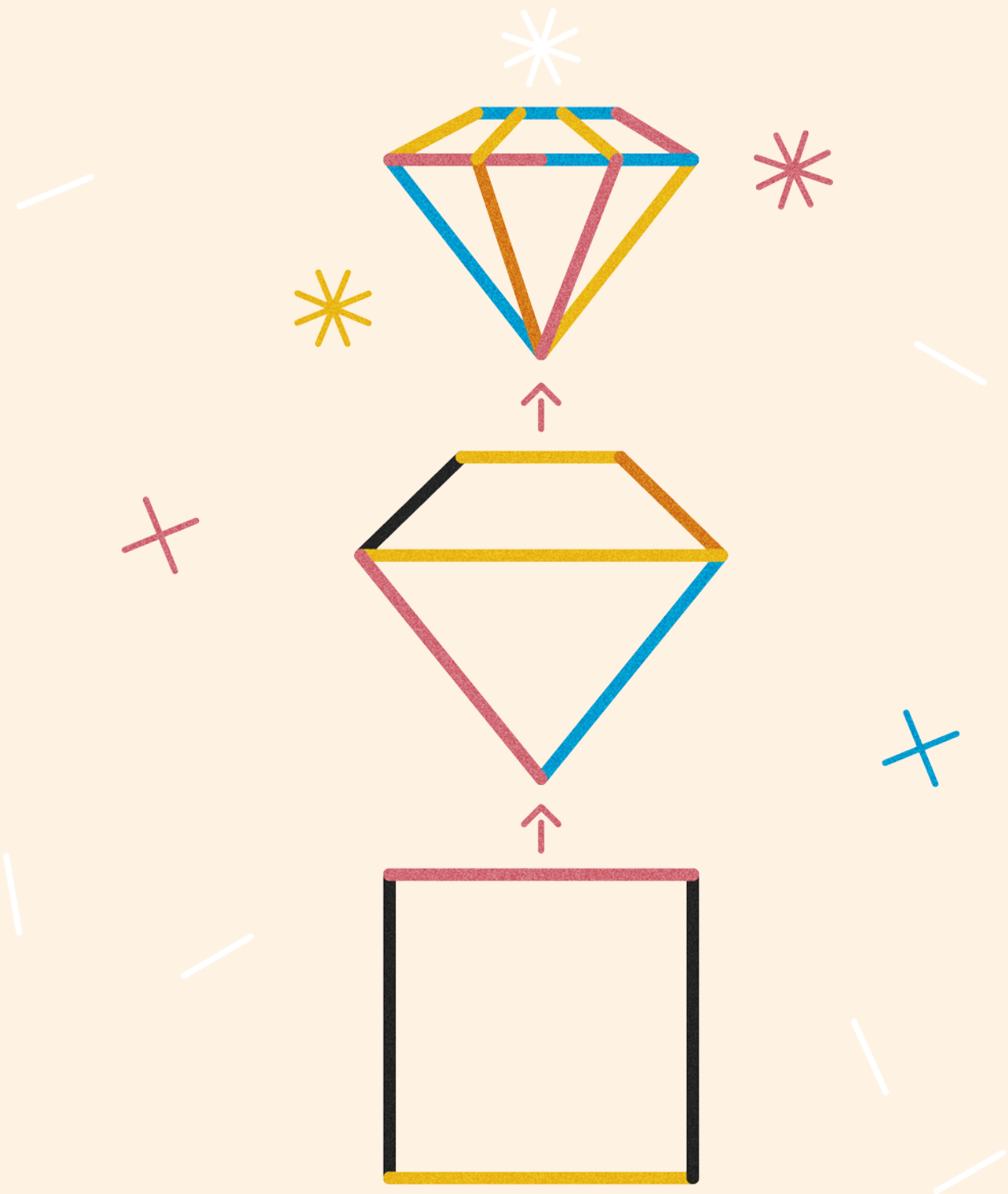
- Kriittinen lukeminen
- Ystävällinen puhe
- Toisten kunnioittaminen

REFLEKTOINTI

- Oman ajattelun ja työskentelyn tarkkailu sekä sanoittaminen

Muista pysähtyä pohtimaan, miten itse arvostat oppiainekohtaisia sisältöjä ja tavoitteita suhteessa opetussuunnitelman yleisen osan tavoitteisiin. Onko tietyn aineen substanssi tärkeämpää kuin vaikkapa laaja-alaisen osaamisen kehittyminen? Jos vaaka kallistuu korostuneesti substanssiosaamisen puolelle, on tärkeää pyrkiä tasapainottamaan sitä hieman.

ARVIOINTI

Monialaiset oppimiskokonaisuudet eivät ole niin sanotusta tavallisesta opetuksesta ja oppimisesta erillistä toimintaa myöskään arvioinnin osalta:

Oppilaille annetaan palautetta työskentelystään oppimiskokonaisuuden aikana ja oppilaan osoittama osaaminen otetaan huomioon oppiaineissa annettavaa sanallista arviota tai arvosanaa muodostettaessa (POPS 2014, 32).

Arvioinnin kohteena ei pääasiallisesti ole lopputuotos vaan itse työskentelyprosessi ja arvioinnissa keskitytään jatkuvaan palautteen antamiseen sekä itse- ja vertaisarviointiin. Onnistuneen itsearvioinnin edellytyksenä on, että oppilas ymmärtää työskentelylle ja oppimiselle asetetut tavoitteet, joihin peilaten hän voi seurata etenemistään. Tavoitteet on hyvä konkretisoida ja palastella oppilaille ymmärrettäväksi esim. visuaalisin keinoin. Työskentelyaikoihin kannattaa myös varata riittävästi aikaa oppilaiden kanssa käytäville keskusteluille.

Esimerkkejä ja huomioita arvioinnista

Työskentelyn etenemistä voidaan kirjata esimerkiksi erilaisiin oppimispäiväkirjoihin tai portfolioihin. Myös erilaiset pilvipalvelut tarjoavat alustoja sähköisen arvioinnin rakentamisen tueksi. Esimerkiksi Soukan koulussa on toteutettu sähköistä arviointia pidempikestoisessa kokonaisuudessa niin, että opettaja loi ryhmälle työskentelyalustan, jossa jokaisella oppilaalla oli oma sivu tavoitteita ja arviointia varten. Sivulle opettaja ja oppilaat asettivat yhdessä tavoitteita, joita arvioitiin noin kerran viikossa. Oppilas merkkasi värikoodilla, missä oli mielestään menossa tavoitteiden suhteen ja opettaja merkkasi omalla värillään, missä hän näki oppilaan menevän. Jos opettajan ja oppilaan näkökulmat erosivat toisistaan voimakkaasti, keskustelivat he arvioinnista vielä tarkemmin. Sekä oppilas että opettaja saattoivat myös täydentää arviointiaan sanallisesti. Kokonaisuuden tietyissä osissa oppilailla oli myös mahdollista antaa toisille oppilaille vertaispalautetta kirjoittamalla, ääniviestein tai valokuvien avulla. Palaute lähetettiin opettajalle, joka tarkasti palautteiden asiallisuuden ja latasi palautteen sen jälkeen oppilaiden omille sivuille.

Karhusuon koulussa monialaisia oppimiskokonaisuuksia toteutetaan läpi lukuvuoden. Koulussa on huomattu, että monialaisia oppimiskokonaisuuksia tehtäessä oppilasryhmien kanssa kannattaa määritellä tarkasti se, mitä taitoa kulloisessakin kokonaisuudessa harjoitellaan. Kokonaisuuksia tehtäessä oppilaat työskentelevät ryhmissä, ja opettajan kanssa määriteltävien yhteisten tavoitteiden lisäksi oppilaat asettavat ryhmä- ja yksilötavoitteita. Oppilaiden asettamat tavoitteet liittyvät johonkin taitotavoitteeseen, kuten ryhmässä toimimiseen. Monialaisen jokaisella työskentelyviikolla käytetään yksi oppitunti siihen, että oppilaat arvioivat toimintaansa ryhmänä. Ryhmäarvioinnin lisäksi jokainen arvioi omaa työskentelyään, ja jokaisen itsearviointista keskustellaan myös ryhmässä. Opettaja keskittyy kokonaisuusien aikana oppilaiden ohjaamiseen sekä työskentelyn ja tuotosten arviointiin. Jokainen ryhmä käy opettajan kanssa jatkuvien ohjaus- ja palautekeskustelujen lisäksi työskentelyn lopuksi arviointikeskustelun. Työskentelyn dokumentointia ja tuotoksia kootaan oppilaiden omiin portfolioihin ja arviointikansioihin tilanteesta riippuen joko sähköisesti tai paperiversioina.

LAAJA-ALAISET TAVOITTEET

TAVOITE	TAVOITE		
	HARJOITTELEN VIELÄ	OSAAN USEIMMITEN	OSAAN ERITTÄIN HYVIN
Kuuntelen toisten mielipiteitä (L1)			
Osaan ilmaista oman mielipiteeni (L1)			
Osaan työskennellä erilaisissa ryhmissä (L1)			
OPETTAJAN KOMMENTIT:	Osallistuit aktiivisesti ryhmän toimintaan. Autoit hienosti muita ryhmäläisiä.		
OPPILAAN KOMMENTIT:			
HUOLTAJAN KOMMENTIT:			

OPPIAINEIDEN TAVOITTEET

TAVOITE	TAVOITE				
	1	2	3	4	5
1. Osaan tehdä kysymyksiä tutkittavasta aiheesta					
2. Osaan etsiä tietoa eri lähteistä					
3. Osaan kirjoittaa tietotekstin muistiinpanojen pohjalta					
4. Suunnittelin ja toteutin lopputyön huolellisesti (AI/KU)					
5. Tunnen aurinkokunnan rakenteen					
6. Osaan kuvailla ja selittää maapallon liikkeit					
7. Tunnen aikakäsitteet ja ymmärrän miten ne syntyvät					
OPETTAJAN KOMMENTIT:					
OPPILAAN KOMMENTIT:					
HUOLTAJAN KOMMENTIT:					

Miten huoltajille tiedotetaan oppimiskokonaisuudesta?

Onko kaikilla oppilailla / ryhmillä samat tavoitteet?

Millaiselle aikavälille kokonaisuus rakentuu?

Tietävätkö oppilaat, mitä ja miten arvioidaan?

Miten varmistetaan, että opiskelu on toiminnallista ja kokemuksellista?

Miten tuetaan oppilaiden mahdollisuutta osoittaa osaamistaan monipuolisesti?

Painottuuko kokonaisuus oppiaine- vai osaamis-tavoitteisiin?

Mitä oppimisalustoja ja -ympäristöjä käytetään?

Miten prosessia reflektoidaan opetushenkilöstön kesken?

Miten prosessin aikaisella arvioinnilla (jatkuva palaute yms.) tuetaan laaja-alaisen osaamisen kehittymistä?

Miten itse- ja vertaisarviointi rakennetaan osaksi kokonaisuutta?

Mitä menetelmiä ja välineitä kokonaisuuden aikana käytetään?

Mikä leikin ja pelillisyyden rooli on kokonaisuudessa?

Minkälaista koulun ulkopuolisten tahojen kanssa tehtävää yhteistyötä kokonaisuuteen liittyy?

Mitä rakenteita on huomioitava? (lukujärjestys, paikallinen OPS, hankkeet yms.)

Millaisia tavoitteita kokonaisuudelle asetetaan?

Mitkä oppiaineet ovat mukana kokonaisuudessa?

Miten oppimiskokonaisuuden aikana tapahtunut oppiminen huomioidaan oppiainekohtaisessa arvioinnissa?

Miten paikallisuus ja ajankohtaisuus huomioidaan kokonaisuudessa?

Ketkä osallistuvat suunnitteluun?

Onko jokaisella oppilaalla ainakin yksi monialainen oppimiskokonaisuus lukuvuodessa?

Miten oppilaat osallistuvat suunnitteluun?

Mikä on oppimiskokonaisuuden teema ja miten se valitaan?

Miten oppilaiden näkemykset ja kiinnostuksen kohteet huomioidaan?

Miten oppilaat motivoidaan?

Miten suunnitelma kirjataan?

Jotta työskentely onnistuu...

KYSYMYKSIÄ SUUNNITTELUN TUEKSI

Jotta työskentely on innostavaa...

1. Viherlaakso

2. Lehtisaari

3. Viherkallio

4. Niittykumpu

5. Matinlahti

Case 1: Monialaisesti rakennettu jakso yläkoulussa

VIHERLAAKSON KOULU, ESPOO
KIRJOITTAJA: INARI POHTIO, SUVI IMMONEN JA HANNE PEKKINEN

Koulussa toteutettiin lukuvuonna 2015–2016 monialaisen oppimiskokonaisuuden kokeilu maantiedon ja yhteiskuntaopin yhteistyönä. Kokonaisuuden suunnittelussa oli mukana kaksi maantiedon ja yksi yhteiskuntaopin opettaja. Suunnittelun alussa rehtorille kerrottiin lukujärjestystoiveena se, että maantieto ja yhteiskuntaoppi saataisiin samaan jaksoon. Opettajat pitivät pari suunnittelutapaamista edellisenä keväänä ja työskentelyn suunnittelu jatkui jakson yhteydessä. Teemoiksi työskentelylle valikoitui: kunta ja kuntalainen, Suomen väestö, Suomen ilmasto ja ilmastonmuutos. Työskentelylle asetettiin seuraavia tavoitteita:

- ▶ **Yhdistää kahdessa oppiaineessa olevia päällekkäisyyksiä yhdeksi yhteiseksi kurssiksi**
- ▶ **Mahdollistaa toisaalta oppilaiden itsenäinen työskentely ja eteneminen, toisaalta yhteistyö oppilaiden välillä jopa yli luokkarajojen (tunteja eri luokilla välillä samaan aikaan)**
- ▶ **Mahdollistaa opettajan ohjaus sitä tarvitseville oppilaille**
- ▶ **Siirtää painopistettä opettajan työstä oppilaan työskentelyyn**
- ▶ **Suunnata opiskelua koulun sekä oppikirjojen ulkopuolelle**

Toteutusvaiheessa koulun kaikki 9. luokat tekivät projektia 1. jakson ajan kaikilla maantiedon (75 min/vko) ja yhteiskuntaopin (2x75 min/vko) tunneilla. Työskentelyn ajaksi tietokonealuokka ja kannettavat tietokoneet oli varattu käyttöömme. Yhteensä kokonaisuuden aikana tehtiin 9 tuotosta/oppilas kolmesta eri teemasta. Kaikkiin töihin liittyi tehtäviä, jotka palautettiin Fronterin palautuskansioon.

Opettajat lähtivät kokeiluun innostuneina hyvästä ideasta ja uudesta toimintatavasta. Rehtorin kannustus sekä lupaus epäonnistumiseen olivat myös tärkeitä. Oppilaat ottivat uudet työtavat vastaan hyvin, ja työskentely oli innostunutta. Oppilaiden osallisuus suunnitteluun ja arviointiin eivät olleet ensimmäisessä kokeilussa suuria, mutta niitä on tarkoitus lisätä jatkossa.

Do's and Don'ts

- ▶ **Ei niin paljon arvioitavia töitä (kuormittivat sekä oppilaita että opettajia)**
- ▶ **Äidinkieli mukaan (ilmeni tarvetta yhteistyöhön)**
- ▶ **Oppilaat mukaan suunnitteluun sekä arviointiin!**
- ▶ **Kokemus oli erittäin hyvä ja toiveissa on jatkaa töitä siitä, mihin jäätiin**

Case 2: Aarrejahti - ilmiöpohjaisen oppimisen pelillistäminen

SÄYNÄTSALON YHTENÄISKOULUN LEHTISAAREN TALO
KIRJOITTAJA: MERJA JOKINEN

Suunnittelu

Lehtisaaren koulun kaksi ensimmäistä ilmiöpohjaista pelillistämiprojektia ovat olleet Mörkki-jahti ja Aika Matka. Aika Matkan suunnittelusta vastasi kolmen opettajan tiimi. Tällaisen ryhmän tarve tuli selkeäksi edellisenä lukuvuonna toteutetun Mörkkijahdin jälkeen. Suunnittelu alkoi heti lukukauden alussa ja peliviikko toteutettiin joulun alla.

Ensimmäiseksi koko opettajakunta valitsi pelillistettävän ilmiön, jonka sisältöihin pelipisteet pohjautuvat. Mörkkijahdissa tarkasteltiin kaupungin OPSin yhtä strategista painopistealuetta, hyvinvointia. Aika Matka pureutui koulumme 100 v. juhlavuoden virittämänä historian aikakausiin. Tiimi suunnitteli mm. peliin kehystarinan, pelin säännöt, opettajien ohjeistamisen ja oppilaiden jakamisen ryhmiin sekä vei peliprosessia eteenpäin. Välillä kokoonnuimme koko opettajakuntana asian tiimoilta. Kaikkiaan suunnitteluun käytettiin noin 15 h, lisäksi valmisteltiin asioita jonkin verran tiimitapaamisten välillä. Aika Matkan suunnittelua ohjasivat kokemukset Mörkkijahdistä. Mörkkijahdin rakenne syntyi pelillistämiskoulutuksen pohjalta. Halusimme tietoisesti tuoda myös sähköiset ympäristöt pelirakentamisen työvälaineiksi.

Toteutus

Mörkkijahdin toteutus kesti yhden viikon. Aika Matkassa halusimme viedä oppilaita ilmiön sisälle jo ennen varsinaista peliviikkoa. Niinpä meillä oli viikko, jonka kuluessa jokainen opettaja suunnitteli ja toteutti 1-2 tunnin historiaan liittyvän kokonaisuuden oman aineensa näkökulmasta. Lisäksi osa oppilaista kokosi koulume historiaan liittyvän näyttelyn, jonka kaikki oppilaat kiersivät vastaten aiheeseen liittyviin kysymyksiin. Oppilaat työskentelivät pelisuunnittelun aikana heterogeenisissa 4-9lk oppilaiden ryhmissä. Opettajat ja ohjaajat muodostivat työparit, yhtä opettajaa kohti oli noin 15 hengen ryhmä. Mörkkijahdissa oppilaat jaettiin ryhmiin oman kiinnostuksensa mukaan, Aika Matkassa oppilaat saivat valita kaverin, jonka halusivat mukaan ryhmään.

Oppilaat pyrittiin motivoimaan pelipedagogiikan keinoin. Koukuttamaan pelin maailmaan siten, että oppilasryhmät työskentelivät itse valitsemansa aiheen parissa, sopien yhdessä ongelman, johon pelaajat etsivät pelipäivänä ratkaisua. Osa ryhmästä etsi tietoa, johon pelipisteen ratkaisu perustui, osa kirjoitti kehystarinaa ja dokumentoi prosessia. Videoitiin, editoitiin, tehtiin monivalintakysymyksiä, rakennettiin

Kurkkaa Mörkkijahdin ja Aika Matkan yksityiskohtaisempiin materiaaleihin: bit.ly/jahti ja bit.ly/aikamatka

pelipisteen ulkoasua. Mörkkijahdissa toimittiin enemmän yhden pelisuunnittelun osa-alueen parissa, Aika Matkassa sujuvasti tehtävästä toiseen vaihtaan. Pelipisteen suunnitteluun oli varattu ajallisesti neljä koulupäivää. Mörkkijahdissa pelattiin yhden päivän aikana ”kylmiä pisteitä”, Aika Matkassa pelaaminen tapahtui kahden päivän ajan – osa oli pelaamassa, osa ohjasi pelaajia pisteellä. Koko koulu siis muuttui pelipäivinä pelikentäksi, luokkahuoneet pelipisteiksi, oppilaat pelin agenteiksi ratkaisemaan pelipisteiden tehtäviä tai pelipisteen roolihahmoa suorittamaan. Opettajia oli rooleissa, jotka elävöittivät kehystarinaa.

Pelin jälkeen jokainen oppilas täytti palaute-lomakkeen, jossa arvioi omaa oppimistaan ja antoi palautetta peliviikosta. Painopiste tällaisessa toteutuksessa on laaja-alaisen oppimisen tavoitteissa. Mukana meillä on ollut opettaja-opiskelijoita, jotka toteuttivat yhden pelipisteen osana opintojaan. Tänä vuonna koulussamme on valmistavan opetuksen ryhmä, joka teki pelipisteet omasta kotimaastaan. Mörkkijahdin kokemusten perusteella muokkasimme Aika Matkan toteutusta paremmaksi, mutta perusidea säilyi samana. Tämä rakenne toimii erittäin hyvin.

Do's and Don'ts

- **Varaa riittävä suunnitteluressurssi**
- **Varasuunnitelma niille oppilaille, joille sitoutuminen erilaiseen työskentelyyn on haastavaa**
- **Huolehdi teknisestä tuesta ja koulutuksesta**
- **Yksi pelipäivä riittää**
- **Koukuta oppilaat hausalla tarinalla**
- **Uskalla heittäytyä**
- **Not so many Don'ts!**

Case 3: Teemajaksot

VIHERKALLION KOULU, ESPOO
KIRJOITTAJAT: TUULI VIITANEN JA JUHO NORRENA

Viherkallion koulussa Espoossa kaikkien luokkien (1-6) lukuvuosi on jaettu kuuteen teemajaksoon. Luokkatasotiimit ovat valinneet teeman n. 6 viikon jaksolle opetussuunnitelmasta kootuista vaihtoehdoista. Luokkatasotiimit suunnittelevat teeman mukaista työskentelyä yhdessä. Luokissa voidaan järjestää mm. teematunteja, joissa pohditaan teemaa eri oppiaineiden näkökulmista. Lisäksi luokkien välillä tehdään yhteistyötä erilaisissa projekteissa. Tarkoituksena on, että meneillään oleva teema näkyisi koulussa ja muodostaisi oppilaalle eheän kokonaisuuden. Valittavissa olevat teemat pysyvät samana useampana vuonna, jolloin oppilaat voivat työskennellä mahdollisimman moneen teemaan liittyen. Sama teema voi myös toistua useita kertoja oppilaan koulupolulla, jolloin oppilas voi syventää aiemmillä luokilla oppimaansa tietoa.

Oppilaat saavat mahdollisuuden vaikuttaa teeman sisällä sisältöihin, työskentelytapoihin ja työskentelypaikkoihin. Esimerkiksi 3.-4.-luokkalaisilta kysyttiin taito- ja taideaineiden yhteydessä, että minkälaisia kursseja he toivoisivat. Näiden pohjalta rakennettiin kurssitarjotin, josta oppilaat saivat valita kaksi mieluisinta ja toiseen näistä he pääsivät osallistumaan. Kurssin sisällössä otettiin myös oppilaiden ideoita huomioon, ja esimerkiksi media- ja musiikkikurssilla lapset ideoivat koko kurssin toteutustavan.

Pienillä oppilailla monialaisissa projekteissa otetaan usein joku taitotavoite, mitä opiskellaan, ja oppilaat saavat sitten vaikuttaa muuhun osioon. Esimerkiksi ihmistä tutkitaan niin, että jakson alussa on opiskeltu swayn käyttöä ja nyt sen osaamista halutaan vahvistaa. Projektin isona käsitteenä on ihminen, ja ryhmät saavat ehdottaa tutkittavia aiheita ja valita itselleen mieluisimman. Kaikki tekevät kuitenkin soveltamisvaiheessa swayn, jotta opittua taitoa päästään harjoittelemaan. Oma tutkimuskohde voi kuitenkin esitellä myös muilla tavoin ja tietoa voi hakea erilaisista lähteistä. Jossain toisessa projektissa taas voi valita esitystavan.

Valinnaisaineet tukevat teeman mukaista työskentelyä. Opettajat suunnittelevat valinnaiskursseja varten ainoastaan työtapoja tai näkökulmia, esimerkiksi musiikki, media, liikunta tai kuvataide, ja tuovat näin oman asiantuntijuutensa oppilaiden avuksi. Näistä päätöksistä valitsemalla oppilaat jaetaan pienempiin suunnitteluryhmiin. Oppilaat suunnittelevat toteutuksen tarkemmin ja kaikkia ideoita kuunnellen. Myös huoltajien asiantuntemusta pyritään hyödyntämään. Oppilaat esittelevät suunnitelmansa toisille oppilaille ja saavat siitä palautetta. Ideoinnin tuloksena syntyy tuotos, jota valinnaisaineessa lähdetään toteuttamaan. Parhaimmillaan tuotoksessa yhdistyvät useat työtavat ja näkökulmat.

Jaksojen rytmitys

JAKSO	ESI-2	3-4	5-6
MENETELMÄJAKSO	SÄÄNNÖT	SÄÄNNÖT YMS.	SÄÄNNÖT YMS.
1. Teemajakso	Terveys	Turvallisuus	Ihminen
2. Teemajakso	Luottamus	Luovuus	Ympäristö
3. Teemajakso	Kulttuuri	Perhe	Kulttuuri
MENETELMÄJAKSO	HYVÄT TAVAT		
4. Teemajakso	Ystävyyt	Vastuullisuus	Yhteiskunta
5. Teemajakso	Tieto	Kieli ja kulttuuri	Kieli ja viestintä
6. Teemajakso	Luonto	Esittäminen	Tunteet

Valinnaisaineiden tarkoitus on syventää muussa opetuksessa käsitellyä teemaa. Työskentelyn ohessa opetellaan uusia tapoja osoittaa omaa oppimista. Oppilaiden ja opettajien asiantuntijuus pyritään saamaan jaettavaa koko koululle. Valinnaiskurssit ovat ikään kuin lopputyö teemalle. Valinnaisaineilla, eli teematyöskentelyllä on kiinteä paikka lukujärjestyksissä. Projekteissa käytetään itse- ja vertaisarviointia. Työskentelylle valitaan taitoalue, johon kiinnitetään työskentelyssä erityistä huomiota. Opettajatiimeissä arvioidaan säännöllisesti teemaopetuksen toteutumista.

Case 4: Satuprojekti – monialainen oppimiskokonaisuus alkuopetuksessa

NIITTYKUMMUN KOULU, ESPOO
KIRJOITTAJAT: SANNA RANTANEN JA MARIA BJÖRKENHEIM

Linkki blogiin, jonka 2016 huhtikuussa
julkaistut postaukset liittyvät
satuprojektiin: bit.ly/niittykumpu

Suunnittelu

Kehittyvän toimintakulttuurin ja monialaisten oppikokonaisuuksien valossa ja innostamana päätimme toteuttaa satuprojektin 1A- ja 1B-luokkien yhteistyönä. Aloitimme suunnittelun jo syksyllä 2015, ja ajankohdaksi päätimme huhtikuun 2016. Lukujärjestyksemme mahdollistivat sen, että voimme ottaa 1AB yhteistyöhön 8 opetustuntia / viikko. Neljän viikon ajalta se tekee projektin kestoksi oppilaiden osalta siis 4x8 = 32 tuntia. Käytimme tähän jo palkitettua äidinkielen, matematiikan ja musiikin, sekä "ylimääräisiä" äidinkielen tunteja, mitkä ovat luokilla yhtä aikaa. Lisäksi 1B siirsi yhden puolen ryhmän tunnin koko ryhmälle, jotta saimme projektin työstämisen aikana kaikki paikalle samaan aikaan. Tuntimäärät ja ajankohdat mahdollistavat myös sen, että vakinaisten luokanopettajien lisäksi projektissa kulkivat mukana myös laaja-alaiset erityisopettajat sekä muutama resurssiopettaja.

Projektin teemaksi valikoitui SATU. Päädyimme aiheeseen siksi, että keväällä suurin osa äidinkielen tunneista meni projektihommissa, joten varmistimme opetussuunnitelman tavoitteiden saavuttamisen, vaikka aapinen ja työkirja jäivätkin vähäisemmälle huomiolle näinä viikkoina.

Tarkoituksena oli ensin muistella tuttuja satuja, tutustua satujen rakenteisiin, ja sitten ryhmissä luoda oma satu, sekä siitä joko elokuva, äänikirja, kirja, tai sarjakuva, riippuen ryhmän kiinnostuksesta. Ryhmät saattoivat myös työstää jotain tuttua satua, jos oman sadun keksiminen oli hankalaa.

Toteutus

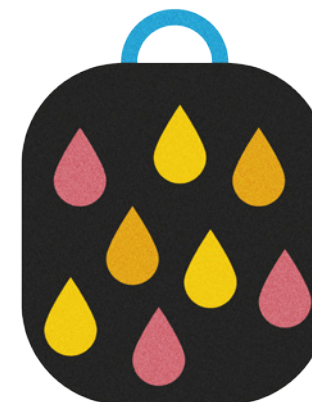
Ryhmät olivat 5-6 oppilaan kokoisia, niissä oli sekä A että B luokkalaisia, tyttöjä ja poikia. Ryhmät huolehtivat projektivihostaan sekä Fronter-huoneen kansioista, minne he päivittivät myös projektin aikana tehtyjä töitä. Varasimme projektitunneille 11 iPadia (1 per ryhmä) koko projektin ajaksi, ja lisäksi meillä on mahdollisuus varata miniläppäreitä mikäli tarvitsimme lisää teknologiaa oppilaille.

Loimme projektisuunnitelman, missä on jaoteltu tavoitteet, ohjelmat ja mukana olevat opettajat jokaiselle projektipäivälle. Tämä suunnitelma jaettiin jokaiselle mukanaolijalle, jotta he voivat seurata mukana sitä, mitä pitäisi olla jo tehtynä, sekä sitä mitä on tulossa. Alkuun päivät ja suunnitelmat olivat suhteellisen opettajajohto-

sia, mutta tavoitteena oli vapauttaa projektin hallinta ryhmille mahdollisimman pian. Ensimmäiset tutustuimme käytettäviin ohjelmiin ja niihin reunaehtoihin, jotka piti saavuttaa. Muuten tuotanto oli oppilaista itsestään kiinni.

Arviointi

Tavoitteenamme oli pitää projektia jatkuvan arvioinnin alaisena sekä oppilaiden että opettajien osalta. Pyysimme oppilailta joka viikon lopuksi pienen arvioinnin kyseisestä viikosta. Tavoitteena oli, että ryhmätyötaitot kehittyisivät työskentelyn edetessä, kun oman osallisuuden reflektointia tehtiin säännöllisesti.

Do's and Don'ts

- Projektia vetävien opettajien yhteinen suunnittelu-aika on ehdoton.
- Selkeä aikataulu ja suunnitelma kirjattuna ja jaettuna kaikille osallisille. Tällä tavoin on helppo pysyä kärryillä siitä, mitä pitäisi olla jo tehtynä, ja mitä on heti seuraavana tulossa.
- Valmius joustoon. Jos huomaakin, että jokin osa ei toimi, tai ajoitus ei nyt olekaan hyvä, pitää olla valmis vaihtamaan aktiviteettia melkoilla lennosta. Mutta tätähän open työ monesti on muutenkin...
- Jo ekaluokkalaiset pystyvät tällaiseen projektiin, kun raamit ja aikataulut ovat selvillä.
- Laitteiden ja ohjelmistojen toimivuus on syytä tarkistaa.
- Jatkuva arviointi onnistuu, kun sille luo oikeasti ajan. Reflektointitilanteet antavat oppilaille myös mahdollisuuden oikeasti miettiä ja työstää omaa ryhmäkäytöstään.
- Valmiina vielä enemmän virikkeitä ja ideoita oppilaille niissä tilanteissa, joissa joku ryhmä onkin huomattavasti edellä muita, ja valmiina 'ennen aikojaan'.

Case 5: Jaksotyöskentelyä eri ikäisten oppilaiden kesken

MATINLAHDEN KOULU, ESPOO
KIRJOITTAJA: TANJA KAUPPINEN

Teeman valinta ja aikataulu

Matinlahden koululla toteutetaan monialaiset oppimiskokonaisuudet lukuvuonna 2016–2017 teemalla Elämää maapallolla. Tämä yläteema on opettajien valitsema ja aiheena laaja, jotta sitä voidaan luokka-asteittain tarkentaa. Aiheen laajuus antaa oppilaille mahdollisuuden vaikuttaa oman monialaisen oppimiskokonaisuuden aiheeseen ja sen rajaamiseen. Näin aiheeksi valikoituu oppilaille merkityksellinen ja heitä kiinnostava aihe.

Monialaiset oppimiskokonaisuudet toteutetaan lukuvuonna 2016–2017 seuraavan aikataulun mukaisesti:

**Viikot 3 (16.–20.1.) ja 4 (23.–27.1.)
LUOKKA-ASTEET 3 & 6**

**Viikot 5 (30.1.–3.2.) ja 6 (6.2.–10.2.)
LUOKKA-ASTEET 2 & 5**

**Viikot 9 (27.2.–3.3.) ja 10 (6.3.–10.3.)
LUOKKA-ASTEET 1 & 4**

Jokaisen 2 viikon opiskelujakson jälkeen järjestetään messut, joissa oppilaat esittelevät tuotoksiaan. Messuihin voidaan myös kutsua vanhempia vierailemaan ja tutustumaan oppilaiden töihin. Maalis-huhtikuun aikana kerätään palaute monialaisista oppimiskokonaisuuksis-

ta opettajilta ja oppilailta. Palautteen avulla voidaan seurata toteutuneita tavoitteita ja tehdä kehitysehdotuksia seuraavan lukuvuoden monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin.

Toteutus

Monialainen oppimiskokonaisuus toteutetaan Matinlahden koulussa kolmena 2 viikon jaksone. Jakso on jaettu tietoviikoksi ja taito- ja taideaineviikoksi. Jokainen oppilas osallistuu monialaiseen oppimiskokonaisuuteen 2 viikon ajan. Jokaisen jakson päätyttyä järjestetään messut, joissa oppilaat esittelevät muille oppilaille ja vanhemmille omia tuotoksiaan.

Opettaja ja oppilaat asettavat yhdessä tavoitteet monialaiselle oppimiskokonaisuudelle. Tavoitteiden asettamisessa hyödynnetään eri tasoisia tavoitteita. Tavoitteita voi olla kolmella eri tasolla: luokkakohtaiset tavoitteet, ryhmäkohtaiset tavoitteet ja henkilökohtaiset tavoitteet.

Ryhmät ovat opettajan ennaltamäärämät. Noin 5 oppilasta/ryhmä. Tämä mahdollistaa ylöspäin eriyttämisen ja antaa myös opettajalle mahdollisuuden varmistaa, että kaikki luokan heikommat oppilaat eivät ole samassa ryhmässä. Oppilaille annetaan esimerkkilistat mahdollisista projektin toteutustavoista, joista oppilaat voivat valita toteutettavat projektit/tuotokset.

Oppimiskokonaisuuden ajan toimitaan pääsääntöisesti oman luokan tai luokkaparin luokassa. Ensimmäisenä koulumme kokeiluvuotena oman luokan kanssa. Seuraavina vuosina luokkaparin kanssa. Koulun tilojen käytössä huomioidaan monialaiset oppimiskokonaisuudet taitoviikoilla niin, että jokaisena päivänä monialaisia oppimiskokonaisuuksia toteuttavat luokat pääsevät erikoislukkiin. Oppimisympäristö voi olla jokin koululla olevista tiloista tai joku koulun ulkopuolinen paikka esim. kirjasto, metsä.

Monialaisen oppimiskokonaisuuden aikana on mahdollisuus hyödyntää vertaisopetusta ja oppimista eri ikätasojen kesken, esim. 1. ja 4. luokan oppilaat työpareina tai luokkapareina. Ylempien luokkien oppilaat voivat toimia mm. digikummeina opastaen digivälineiden käytössä.

Jokaisen päivän päätteeksi ryhmät varaavat aikaa loppukeskustelulle. Loppukeskustelussa oppilaat keskenään tai opettajajohtoisesti keskustelevalt siitä, että miten työskentely ryhmässä on onnistunut. Onko edetty tavoitteiden mukaisesti. Mikä onnistui ja mikä oli haasteellista? Nämä asiat jokainen ryhmä kirjaa päivittäin oppimispäiväkirjaan. Ongelmatilanteissa oppimispäiväkirjaan on tärkeää kirjata, että miten ryhmä olisi voinut toimia paremmin ja miten ryhmä aikoo jatkaa seuraavana päivänä työskentelyään.

Oppimiskokonaisuuksien aikana on mahdollista pyytää koululle ulkopuolinen vierailija/asiantuntija teemaan orientoijana. Hän voi herättää mielenkiinnon tutkittavaa asiaa kohtaan ja herättää oppilaissa kysymyksiä (mitä haluan tutkia, mistä haluan tietää lisää). Monialaisten oppimiskokonaisuuksien aikana on mahdollista käyttää huoltajia asiantuntijoina. Tämä mahdollisesti lisää kodin ja koulun yhteistyötä.

Monialaisen oppimiskokonaisuuden lopuksi koululla pidetään ”oppimisen ylistyksen messut”, joissa voi olla buffa mukana.

- **Oppilasryhmät esittävät joko molemmat tuotokset tai vain toisen tuotoksen**
- **Muut luokat käyvät tunneittain kiertämässä, katselemassa ja antamassa vertaispalautetta. 1 tunti/luokka.**
- **Aamun ensimmäinen tunti on varattu messujen rakentaneiden oppilaiden vanhemmille.**
- **Tanssi- ja laulusitykset on hyvä aikatauluttaa, jotta oppilaat voivat seurata haluaan esityksiä.**
- **Oppilas ei siis välttämättä kierrä kaikkia pisteitä.**

Arviointi

Tavoitteena on, että jokainen ryhmä valmistaa 2 tuotosta 2 viikon oppimiskokonaisuuden aikana. Oppiainesiltoihin perustuva arviointi on mahdollista. Tämä mahdollistaa monialaisten oppimiskokonaisuuksien arvioinnin sitomisen osaksi oppiaineiden arviointia. Monialaisten oppimiskokonaisuuksien aikana opettajilla on myös mahdollisuus arvioida oppilaiden käyttäytymistä, työskentelytaitoja, ryhmätyöskentelyä ja projekti-työskentelytaitoja. Oppilaiden osallisuus jatkuu monialaisen oppimisprosessin arviointivaiheessa. Oppilaalla on mahdollisuus olla osallisena arvioinnissa itsearviointin ja vertaisarviointin kautta.

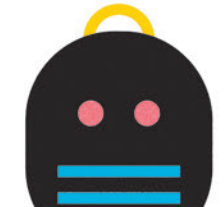
Tulevana lukuvuonna 2016–2017 on tavoitteena luoda monialaisten oppimiskokonaisuuksien arviointikäytännöt, jotka ovat koko koululle samat. Arvioinnin perusteita pohditaan mm. luokka-asteissa. Arvioinnin perusteiden pohjalta oppilaat ja opettajat asettavat tavoitteet monialaisille oppimiskokonaisuuksille ja toteuttavat ne. Arvioinnin perusteiden pohjalta voidaan luoda esimerkiksi taidonportaat, jotka tekevät oppilaalle oppimisen näkyväksi. Oppilaiden ensisijaisena arvioijana on oma luokanopettaja. Oppimiskokonaisuudesta riippuen mukana arvioinnissa ovat myös muut koulun opettajat.

KIITÄMME YHTEISTYÖSTÄ!

Ilpo Kemppainen	SUININLAHDEN KOULU
Marjo Määttä	SAUNALAHDEN KOULU
Taru Ikäheimonen	SAUNALAHDEN KOULU
Leena Mikkola	KARAMZININ KOULU
Simon Koivumaa	SOUKAN KOULU
Hanne Ritala	KARHUSUON KOULU
Iida Vedenpää	ARABIAN PERUSKOULU
Taru Kantonen	LINTULAAKSON KOULU
Merja Jokinen	LEHTISAAREN KOULU / SÄYNÄTSALON YHTENÄISKOULU
Tuuli Viitanen	VIHERKALLION KOULU
Juho Norrena	VIHERKALLION KOULU
Sanna Rantanen	NIITTYKUMMUN KOULU
Maria Björkenheim	NIITTYKUMMUN KOULU
Tanja Kauppinen	MATINLAHDEN KOULU
Hanna-Kaisa Hämäläinen	JÄRVENPERÄN KOULU
Maria Hetemäki	JÄRVENPERÄN KOULU
Inari Pohtio	VIHERLAAKSON KOULU
Suvi Immonen	VIHERLAAKSON KOULU
Hanne Pekkinen	VIHERLAAKSON KOULU

www.monialaiset.fi

TOTEUTETTU
YHTEISTYÖSSÄ

Opetus- ja
kulttuuriministeriö

